

Hvalfangerkatastrofen i Ishavet 1777

Uddrag fra "Katastrofen i Ishavet 1777 – Beretninger fra hval- og sælfangsten ved Grønland". Red. Søren Mulvad

Kommandør Engelbrecht Jessens beretning s. 41-47

Kommandør Engelbrecht Jessens beretning

Den 20de august havde vi svær storm og snefog. Isen skruede sig sammen i bjerge, så det var et forfærdeligt syn. Det flade stykke is, hvorved vi lå, var en fjerdingvej stor (= 1½ km) og 17 fod tyk.²⁴ Den 19de september drev vi nærmere ind under landet i en

²⁴Lorens Hanssen indskyder her følgende note: "Efter de naturkyndiges forsøg forholder isens masse sig til vandet som ti til ni. Når altså isen rækker en alen over vandet, må det være ni alen under samme. Når vi nu vil antage, at dette stykke is har været en regelmæssig figur, så har det indeholdt 81.000.000 kubikfod. Der gives desuden isbjerge, som er langt mere uhyre end dette. I kap-tajn Cooks anden rejse om Verden meldes om et stykke, der var to hundrede fod over vandet, altså i alt to tusind fod tykt. Man undre nu ej om sådanne uhyre is-klumper, mod hvilke endog et krigsskib på hundreder kanoner er en nøddeskal, når de af storm og strøm klemmes sammen, er i stand til at knuse et skib."

Hvalfangerkatastrofen i Ishavet 1777

Uddrag fra "Katastrofen i Ishavet 1777 – Beretninger fra hval- og sælfangsten ved Grønland". Red. Søren Mulvad

Kanon fundet ved østkysten af Grønland i slutningen af 1700-tallet. Den kan være fra et af de forliste skibe. Kanonen står nu uden for Qaqortoq Museum i det tidligere Julianehåb. (Foto: Georg Nyegaard)

afstand af fire-fem mil. Strømmen gik en mil i timen. Den 30te september forgik vort skib i en svær storm af øst til nord - tilligemed Peter Andresens (*JAKOBUS*) - under stor livsfare i udkanten af isen.²⁵ Vi bjergede tre slupper, nogle levnedsmidler og sejl til at gøre telte af. I alt var vi halvfjerdsindstyve mand, som måtte stå natten over på et stykke is. Havets bølger væltede sig hen over isen, så vi med største kraft måtte holde os fast ved bådene. Det var nær ved døden.

Den næste dag var det stille og godt vejr. Den 3die oktober besluttede 27 af os at gå ind mod det faste land. De må være omkomne, for der er aldrig nogen sinde indløbet nogen efterretning om dem. Der fandtes mange drivende isbjerge, så det må formodes, at de er druknede alle sammen på grund af den stærke strøm, der går her. Det var et skrækkeligt syn. Den fjerde oktober drev vi til søs sammen med det stykke is, som vi lå ved. Da vi ikke kunne stå på isen på grund af, at bølgerne hyppigt rullede ind over det, måtte vi redde os ved at tage plads i de tre slupper. I den tummel der opstod, tabte vi meget af de levnedsmidler, som vi ellers havde bjerget. Vi drev og roede nu sydvest på langs kanten af isen indtil den syvende oktober. Denne dag besluttede vi at søge ind mod land, da isen syntes at ligge sammenhængende. En mand fra Rømø måtte blive tilbage, da han længe havde været syg af skørbug.

²⁵ Besætningsmedlemmerne fra *DE TWEE JONGE HERMANS* og *JAKOBUS*, var efter disses forlis 20. august kommet om bord på *MERCURIUS* og *SARA ET CECILIA*. Det må således være *MERCURIUS'* forlis, som Engelbrecht Jenssen her omtaler.

Hvalfangerkatastrofen i Ishavet 1777

Uddrag fra "Katastrofen i Ishavet 1777 – Beretninger fra hval- og sælfangsten ved Grønland". Red. Søren Mulvad

'Hvalfangst i Nordisen'. Oliemaleri, c.1750, ukendt kunstner. (Deutsches Schifffahrtsmuseum, Bremerhaven)

Vi andre sagde ham et sørgelig farvel, thi der var ingen mulighed for redning at håbe for ham. Hver mand fik ved bortgangen fra båden tre små skibstvebakker, og vi søgte landet med lommekompass. Denne dags aften var jeg i selskab med femten andre. De øvrige var dels tabte efterhånden ved afmægtighed og dels var de raskere af os løbet forud. Jeg kunne ikke følge så hurtigt, og så holdtes jeg tilbage af kærlighed mod en ti-årig dreng, Anders Mickelsen List,²⁶ som jeg havde taget med fra Rømø og ej kunne tænke på at efterlade til at omkomme på isen. Han lever endnu blandt os her på landet (Rømø).

Han blev til sidst så afmægtig, at han ikke kunne følge de øvrige, og de var så udmattede, at de ikke kunne formå at bære ham. Han tyngedes af sine klæder, der var gennemtrukne af vandet. Han bad om tilladelse til at kaste kavajen og benklæderne, og vi tillod det, drevet af nødvendigheden, og således vandrede han næsten nøgen med os andre. Hans gode natur sejrede over dette vovestykke, der ville have kostet så mange andre livet. Hvorledes klimaet ellers var, ses af den omstændighed, at der den første nat på vor vandring frøs tre ihjel.

²⁶ Født 1765.

Hvalfangerkatastrofen i Ishavet 1777

Uddrag fra "Katastrofen i Ishavet 1777 – Beretninger fra hval- og sælfangsten ved Grønland". Red. Søren Mulvad

Nætterne tilbragte vi således: Når aftenen kom, opsøgte vi et stykke is, som lå højt. Ved dette satte vi os, så vi lå i ly for vinden. En bjerget bådshage blev nu lagt på et par stykker is. Denne satte vi os på, for at vore legemers varme ej skulle optø isen under os, og vi derved skulle tabe vor naturlige legemsvarme. Vi sad nu tæt sammen, idet vi holdt hinanden under armene. To mand holdt vagt, for at hindre at de sovendes række faldt, samt for at forebygge andre uheld. Når vagterne ikke længere kunne holde det ud, afløstes de af et par andre. Således sad vi, da de tre frøs ihjel den første nat. Sidenhen blev vi vant til dette luftige sovested.

Den ottende oktober blæste en svær storm med megen regn, og vi måtte hele dagen stå stille på isen, fordi den var så glat, at vi ej kunne gå. Af de andre, som var løbet forud for os andre, druknede mange. Nogle af dem så vi ligge på isen, da vi gik dem forbi. De forsøgte at rejse sig, men var alt for afmægtige og nøjedes med at vinke os et trist og sidste farvel. Disse ulykkelige blev altså liggende og er frosne ihjel.

Den tiende oktober var godt vejr. Vi måtte nu tørre vore klæder, inden vi kunne gå videre ind imod kysten. Isen var dog i sådan bevægelse formedelst strømmen, at vi umuligt kunne nå landet. Endnu bestod selskabet af tretten mand.

Denne vor vandring over isen var forbundet med megen besværlighed og livsfare. En gang kom vi ud på et temmelig stort stykke is, som drev med os. Formodentlig holdt vi os ikke på midten af samme, idet det tabte ligevægten og kæntrede. Dog skete dette så langsomt, at vi fik tid til at bjerge os om på kanten. Lidt efter lidt sank det tilbage i sit forrige leje, og vi lod os atter nedglide på fladen. For at nå et større stykke, stillede vi os alle i en rad og udbredte vore skjorter, tørklæder og hvad vi ellers havde i stedet for sejl. På denne måde nåede vi til et andet stykke is, hvis størrelse lovede os større sikkerhed. Her ville nogen, at vi skulle forblive, andre derimod ville hellere hen på et nærliggende isbjerg. For at komme derover måtte en ung mand krybe derover ved hjælp af en lægte. Han råbte tilbage til os, at naturen havde sørget for os på isbjerget og havde dannet en hule i isen, som mageligt kunne rumme os alle.

Hvalfangerkatastrofen i Ishavet 1777

Uddrag fra "Katastrofen i Ishavet 1777 – Beretninger fra hval- og sælfangsten ved Grønland". Red. Søren Mulvad

Den tiende oktober om aftenen begav vi os alle hen til dette isbjerg, der lå to-tre mil fra landet, og vi tog vort natteleje i den bemeldte hule. Der havde vi nu mere ly for vind og kulde, men varmen af de mange mennesker tøde isen, så at det fra oven idelig dryppede ned på os. Uagtet dette, priste vi os lykkelige ved det gode opholdssted. Vi var nødt til at lægge os til hvile, da vi var til det yderste udmattede og afmægtige, så at vi umuligt kunne gå videre, om det end havde været lys dag. Vi havde intet af levnedsmidler længere til at styrke vore svage kræfter ved. Vi overgav os i Guds hånd og ventede at finde vor død der.

Den 11te oktober ved solens opgang befandt vi os nær det faste land. Strømmen havde drevet vort stykke is nærmere mod kysten. Fulde af forundring over denne underfulde redning, takkede vi Gud, der dog havde ført os til land.

Vi steg nu op på et isbjerg for at se, om der skulle være mennesker. Drengen Anders Mikkelsen var den første, der fik øje på grønlænderne, hvilke han først anså for dyr på grund af deres lådne skindpelse. Tre af disse kom nu til os og bragte os til deres telte. Disse naturens ufordærvede børn var glade for at kunne yde os menneskekærligheds pligt, og vi var ej mindre glade over vor redning og vore godhjertede værters gæstfrihed. De satte det bedste for os af, hvad de havde, hvilket var sælhundekød og blåbær. Vi vederkvægede os ret derved.

Vi landede på det sydøstligste hjørne af Statenhuk. Vi forblev i seks dage hos grønlænderne. Den syvende dag bragte de os i en konebåd et par mil længere nord på og siden videre fra sted til sted. En konebåd er grønlændernes større fartøj, som kan føre en hel del mennesker. Det mindre, som kan føre ét menneske, kaldes en kajak.

Den 20de november ankom vi til en herrnhuttisk missionær ved navn Johannes Sørensen, hvor vi fik efterretning om, at der længere nord på, ved Frederikshåb, lå et skib. det var omtrent halvtredsindstyve mil borte. Jeg købte en konebåd af Johannes Sørensen, og i denne fortsatte vi rejsen.

Den 21de november kom vi til en anden koloni på 60 graders

Hvalfangerkatastrofen i Ishavet 1777

Uddrag fra "Katastrofen i Ishavet 1777 – Beretninger fra hval- og sælfangsten ved Grønland". Red. Søren Mulvad

bredde (Julianehåb), hvor købmand Anders Olsen²⁷ boede. Her besluttede de to kommandører Jaspers og Kat, at de ville overvintre.

Den 22de november rejste vi, nu ti mand, derfra. Vi fik en grønlænder med, som skulle tjene os som lods og som roede i sin kajak ved siden af os. Vi havde forud betalt ham med tobak og kamme, men da vi et sted måtte sejle om et huk af landet, afsondrede han sig fra os under påskud af at ville skyde en vildand med sin kastepil, og vi så ham ikke mere. Da var vi kommet omtrent femten mil nord for den sidst forladte koloni. Der påkom os en svær storm, og vi var uden vejviser. Vi måtte derfor følge land langs en klippe, hvor vi trak båden op, og ved hjælp af denne dannede vi os en slags telt ved en klippe. Vi kvægede os ved et måltid, som bestod af vildænder, som vi fortærede med indvolde og alt. Det var nær ude med os, og vi så allerede døden i øjnene. Vejret blev dog nu noget bedre, og vi søgte ind til det faste land.

Her traf vi en grønlænder ved navn Baba, som boede ene med sin familie. Ham tog vi ind hos. Her havde vi det uheld, at hans hunde, som overalt i Grønland løber frit rundt og nærer sig selv, først åd remmene af vor båd. Dernæst forsømte vi at lægge sten til tyngde i båden, hvilket er nødvendigt for dens lethedsskyld, og den blæste fra os og ud i det åbne vand. Vi måtte altså forblive hos Baba. Stakkels mand, han kunne ej ernære så mange, og gjorde derfor vor nærværelse bekendt overalt i egnen. Straks kom andre grønlændere og afhentede os i vore skindbåde. De boer på en liden ø og har, på landets vis deres huse en halv alen under jorden. I denne våning boede syv partier (familier) med koner og børn, og de levede meget fredeligt og fornøjeligt med hinanden. Hos disse forblev vi i seksten uger. I al den tid ernærede grønlænderne os alle. Vi måtte forblive der, da vi ej kunne komme længere nord på, da vinteren indfandt sig.

Der levede vi af sælhundekød og blade (vandplanter), som vi fandt i søen. Vor drik var vand. Folkene var overmåde gode, men de stakler havde selv kun lidet, thi for vinterens strengheds

²⁷ Se Anders Olsens biografiske oplysninger sidst i bogen.

Hvalfangerkatastrofen i Ishavet 1777

Uddrag fra "Katastrofen i Ishavet 1777 – Beretninger fra hval- og sælfangsten ved Grønland". Red. Søren Mulvad

skyld kunne de ej fange noget.

Så uagtet vore værters gode vilje lede vi megen nød. Her døde tre af vore folk. Den ene var min brodersøn Peder Jørgensen, 18 år gammel, som vi begrov i en snehule. Den egn, hvor vi overvintrede, kalder grønlænderne Senne Arniet (I dag: Sennerut ved Arsukfjorden).

Den 21de marts besluttede Baba sig til at tage os med til Frederikshåb, hvor det danske skib skulle ligge. Da han ville opslå sin bopæl dér, havde han sine børn, sin kone og alt hvad han ejede, tilligemed os i sin konebåd på rejsen. Efter grønlændernes udsagn havde vi tredive mil til kolonien. Den 30te marts ankom vi dér. Købmandens navn var Carl Bruun²⁸. Der samledes efterhånden fra forskellige steder de reddede fra de mange forliste skibe, som havde overvintret hist og her. Købmanden gjorde anstalter til at få os befordret tilbage til fædrelandet.

Så vidt Engelbrecht Jenssens beretning.

Lorens Hanssens kommentar til Engelbrecht Jenssens beretning

Ikke uden agtelse læser man beretningen om de menneskevenner, der på en så ædel og uegennyttig måde tog sig af disse ulykkelige, som Forsynet sendte i deres favn. De forsynede dem med alt, hvad de havde brug for, så vidt deres formue tillod dem, ej alene i den tid hvor de fremmede var til huse hos dem, men også da de drog bort på deres hjemrejse, da de endelig i foråret forlod Grønland. Regeringen har ingenlunde godtgjort disse grønlændere deres udgifter, ej heller senere forsynet dem fra den grønlandske handels magasiner med nogen håndsrækning. Man formoder, at så mange fremmedes underhold gennem så lang tid har kostet endog en betydelig opofrelse, som herhjemme ville have overgået de fleste private mænds formåen. Sådant en bistand kan kun ydes på bekostning af egen bekvemmelighed og ro.

Man må endvidere huske, at dette skete i et land, hvor de

²⁸ Carl Bruuns biografiske oplysninger sidst i bogen.